

3. Онофрійчук Л. М., Онофрійчук С.О. Педагогічні можливості мистецтва хореографії у творчому розвитку підлітків. Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання. Вип.2. Вінниця. 2023. С. 18-24.
4. Сідорова І. С. Підготовка студентів педагогічних університетів до використання міжпредметних зв'язків на уроках музичного мистецтва у сучасній школі. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 24. Том 2. Дрогобич: видавничий дім «Гельветика». 2019. С. 178-181.
5. Анімація. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
6. Громко Г. Коротка історія про анімацію. URL: <https://medium.com/@gr.gromko/%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B0-%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-a1d2b1af53ec>

УДК 78.015.31:62-026.15

В.А. Фрицюк, м. Вінниця
hfrjdcmrif@ukr.net

В.М. Фрицюк, м. Вінниця
hfrjdcmrif@ukr.net

МЕТОДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

***Анотація.** У статті доведено, що оскільки основним видом діяльності студентів є навчальна, формування і розвиток креативності залежить від організації всієї навчально-практичної діяльності, зокрема, в класі основного музичного інструмента, яка має бути спрямованою на те, щоб студенти поступово переходили від простого відтворення отриманих знань, умінь і навичок до самостійного, творчого розв'язання поставлених завдань. Для стимулювання творчої мотивації майбутніх учителів музики викладачу необхідно оволодіти системою дидактичних методів і засобів, що мають на меті забезпечення привабливого характеру творчої діяльності.*

***Ключові слова:** креативність, професійна підготовка, майбутні вчителі музичного мистецтва.*

***Abstract.** The article proves the possibility of developing students' creativity during their professional training. The development of creativity depends on the organization of all educational activities. Creativity can be developed in the class of the main musical instrument. It has been proven that students should gradually move from simple reproduction of acquired knowledge, abilities and skills to independent,*

creative solving of assigned tasks. In order to stimulate the creative motivation of future music teachers, teachers should ensure the attractive nature of creative activity.

Keywords: *creativity, professional training, future music teachers.*

Постановка наукової проблеми. Здатність до творчості є актуальною професійною якістю майбутніх учителів, потребу в яких відчуває сьогоднішня освіта. Успіхів у професійній діяльності сьогодні може досягнути тільки той вчитель, який має високий рівень креативності, який відбувся як творча особистість. Створити умови для ефективної підготовки такого спеціаліста – вихідне завдання вищого навчального педагогічного закладу [4].

У цьому контексті особливої актуальності набуває формування в майбутнього вчителя музики креативності, яка є важливою складовою його професійної готовності та однією з умов самореалізації. Креативність пов'язана з діяльністю педагога будь-якого профілю, але для учителя музики ця якість є особливо необхідною. Вона може виявлятися у формі власне музичної творчості (написання чи обробка творів, імпровізація) і в інших видах педагогічної діяльності (нестандартні прийоми ознайомлення дітей з музичними творами, нетрадиційний підбір музичного матеріалу до уроків, лекцій, пошуки нових, оригінальних способів навчання і виховання засобами музичного мистецтва), тобто методична творчість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різних аспектах проблему креативності вивчали Дж. Гілфорд, А. Маслоу, В. Моляко, О. Морозов, С. Сисоєва, Е. Торренс, та ін. Творчий розвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва вивчали С. Ковальова, Т. Стратан, Н. Ткачова, В. Ульянова, І. Цмур та інші. Проблему розвитку творчого потенціалу, креативності майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядали М. Білецька, І. Бобакова, В. Волкова, С. Деніжна, Н. Згурська, Є. Йоркіна, Л. Костенко, Т. Костоґриз, Л. Котова, В. Крицький, І. Могилей, І. Сипченко, В. Тушева, Л. Шевченко та ін. Водночас, недостатньо висвітленою в науковій літературі є проблема розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вивчення виконавських дисциплін.

Метою статті є визначення і характеристика методів, які доцільно використовувати в класі основного музичного інструмента для розвитку креативності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що значний потенціал щодо розвитку креативності мають фахові предмети, зокрема, «Основний музичний інструмент (акордеон)». У процесі навчання зміст навчального матеріалу з «Основного музичного інструмента» має максимально використовуватись для розвитку мотивів, характерологічних особливостей, творчих умінь і психічних процесів, які мають провідне значення для творчої діяльності, і, перш за все, забезпечувати розвиток дивергентного мислення, уміння генерувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні шляхи розв'язання проблемних завдань. Реалізації цього принципу в практичній діяльності сприяє аналіз змісту навчального матеріалу з метою його креативного посилення, застосування навчальних і навчально-творчих завдань, методів і прийомів стимулювання творчої активності студентів.

Ми проаналізували індивідуальні плани студентів з основного музичного інструмента. Їх можна умовно поділити на два блоки: академічні п'єси та твори шкільного репертуару. Академічний репертуар складається з навчально-педагогічних творів інструктивного характеру (спрямованих на ознайомлення з різними жанрами, стилями, авторами різних епох), концертних творів (які мають на меті формування естрадно-виконавських навичок), акомпанементів, творів для ескізного вивчення (головне завдання яких – розширення загального музичного світогляду). Шкільний складається з музичних творів шкільної програми, вивчаються п'єси різної складності для початкових, середніх та старших класів різні за характером та змістом.

Результати спостережень дають підстави стверджувати, що більш уважне ставлення, вищі вимоги до академічного репертуару призводять до психологічного і практичного відсування шкільного репертуару на другий план. Ми намагались змінити таке співвідношення посиленою увагою до таких видів діяльності, як читання з листа, ескізне вивчення музичних творів та самостійне їх опрацювання. Ці види роботи дозволили значно розширити репертуар.

Ми пропонуємо студентам поряд з традиційним академічним репертуаром (твори великої форми, поліфонічні твори, обробки народних пісень і танців, етюди) більше уваги приділити творам з розділу “Для слухання музики в школі”. Студенти включають такі твори до програми заліків, екзаменів; обирають їх для самостійного опрацювання; для читання з листа, транспонування, ескізного вивчення тощо.

З метою формування у студентів потреби у творчій діяльності ми використовуємо спеціально розроблену систему завдань, ситуаційних ділових і рольових ігор, в яких розвивається комплекс умінь і якостей, що забезпечують творчий характер навчальної діяльності: проблемне бачення, альтернативне мислення, уміння висувати гіпотезу, пропонувати варіанти її розв'язання і передбачати їх результати [1].

Ці уміння ми формуємо в таких видах діяльності: читання з листа, ескізне вивчення творів, транспонування, підбір по слуху, імпровізація, елементарна композиція - саме ці види, на наш погляд, визначають творчу основу виконавської діяльності майбутнього учителя музики.

Формування умінь і навичок у перерахованих видах діяльності ми розглядаємо з двох позицій: як важливий засіб формування творчого мислення і уяви на основі активізації музично-слухових уявлень та як необхідну умову підготовки майбутнього вчителя до класної і позакласної роботи в школі. Оволодіння відповідними вміннями і навичками допомагає швидше і глибше засвоювати новий репертуар і в своїй роботі (під час педагогічної практики) використовувати нову музичну літературу, різноманітні ілюстрації до матеріалу, що вивчається, адаптувати твори, які написані в незручних для дитячих голосів тональностях (транспонуючи їх), підбирати по слуху практично будь-яку музику за відсутності нот і комбінувати її для дитячих свят тощо.

Ескізне вивчення музичних творів передбачає роботу зі стилістично різноманітним і різноплановим репертуаром. Оскільки при цьому не вимагається ретельно відпрацьовувати деталі і довести п'єсу до рівня “концертної

готовності”, відбувається прискорене проходження музичного матеріалу, суттєве збільшення його обсягу. Хоча ескізне розучування не виключає ґрунтового і серйозного опрацювання твору (на відміну від досить поверхового знайомства при читанні з листа), не обов’язково вивчати п’єсу напам’ять. Увага спрямовується на цілісне охоплення твору і передачу його емоційно-образного змісту. При цьому ми спостерігаємо підвищення творчої активності студентів, розвиток гнучкості мислення.

Не заглиблюючись в теорію і методику читання нот з листа, відзначимо, що постійна зміна нових музичних вражень і різнохарактерної інформації сприяє переходу на якісно новий рівень музичного мислення.

Уміння вільно читати з листа може розвинути тільки при систематичній роботі протягом усіх років навчання. Ми намагаємось оптимізувати цей процес за допомогою методик активного навчання.

У цьому виді роботи важливо розвивати вміння студентів використовувати типові формули баянної фактури викладення (гами, арпеджіо, акорди та ін.) і типові аплікатурні формули, тому що налагоджені, автоматизовані послідовності пальців допомагають відтворювати різноманітні комбінації автоматично, звільняючи при цьому увагу виконавця на вирішення художніх завдань, пов’язаних із звуковидобуванням.

Для удосконалення читання з листа доцільно починати з найпростіших творів, з малою кількістю знаків, потім поступово ускладнювати завдання. За цією ж методикою в класі студент може читати твір з листа, а дома транспонувати його. Особливе значення надається аналізу нотного тексту, який створює найбільш сприятливі умови для взаємодії музично-слухових і слухорухових уявлень, тому що студент, вникаючи в музичний матеріал, намагається почути, уявити характер музики ще до відтворення її на інструменті. На основі аналізу активно формуються технічні уявлення [1].

Пам’ятаючи про те, що швидкість осмислення нотного тексту залежить від індивідуальних особливостей, доцільно не обмежувати студентів у часі.

Протягом всього часу роботи над музичним твором ми прагнули того, щоб студенти виконували запропонований їм текст одразу обома руками, без спрощень, красивим звуком, грамотно і виразно. Для успішного здійснення цих вимог ми дотримувались однієї обов’язкової умови: ступінь складності музичного матеріалу повинен повністю відповідати поставленому завданню і можливостям виконавця. Але ми завжди підкреслювали, що в майбутньому можуть зустрічатись такі твори, які не дозволять відтворити їх у всій повноті під час читання з листа. Тому доцільно навчити студентів спрощувати фактуру музичного матеріалу з обов’язковим збереженням мелодії та гармонічної основи.

Для розвитку таких показників креативності, як гнучкість в процесі розв’язування музично-творчих завдань, кмітливості, ми пропонували студентам такі вправи (музичний матеріал із збірника: Сто українських народних пісень і танців для баяна /Упоряд. та оброб. М.Різоля. Київ, Муз. Україна, 1991. 205 с.) :

Як зазначалось вище, уміння читати з листа і транспонувати ми розвивали паралельно. Досить часто ті твори, які студент у класі читав з листа, пізніше (вдома) він транспонував.

Транспонування. Транспонування визначається як перенесення музичного твору або його частини в нову тональність.

Цей вид роботи є ефективним для розвитку показників креативності: інтелектуально-творчої ініціативи у різних видах виконавської діяльності, гнучкості, кмітливості.

Важливе значення має вміння орієнтуватись у будь-якій тональності.

Ми намагались, щоб тональності для початкового навчання транспонуванню відповідали двом основним вимогам: по-перше, щоб вони були зручними для усвідомлення і сприйняття в теоретичному плані, а по-друге – щоб сам перехід з тональності в тональність з перших кроків був спрямований на активізацію слуху і музично-теоретичного мислення, а не на асоціативно-руховий взаємозв'язок.

Кварто-квінтове розташування клавіш лівої клавіатури готового баяна дозволяє транспонувати музичний матеріал у будь-яку тональність без зміни апікатури. На правій клавіатурі існує всього три апікатурні послідовності (перший ряд, другий, третій). І тому транспонування на півтора тона (на м.3 чи на зб.2) є на баяні найпростішим. Транспонування у такі тональності називають механічним способом. Він цілком виправданий у тих випадках, коли транспонування не самоціль, тобто коли воно не торкається завдань музичного розвитку.

Для того, щоб транспонування здійснювалось баяністом не механічно, а на основі музичного слуху і теоретичного мислення, ми віддавали перевагу тональностям, перехід в які вимагає в партії правої руки нової апікатури. Саме на це були спрямовані наші завдання.

Формуванню творчих навичок і умінь читання з листа, транспонування і підбору по слуху сприяла проблемна постановка завдань. Проблемне навчання актуалізує знання, вміння і навички, отримані студентами з інших дисциплін, не дозволяючи зводити складні види діяльності до формального оволодіння чисто технічними прийомами (наприклад, механічною грою в іншій тональності). Ми намагались активізувати мислення студентів таким чином, щоб вони привчались порівнювати, аналізувати, узагальнювати особливості баянного викладення, тип фактури, елементи виразності музичної мови і на основі цього моделювати план свого виконання чи транспонування в іншу тональність.

Ми прагнули розвивати у студентів мотивацію самовдосконалення, стимулюючи їх до самостійної творчості. Кожний урок ми будували так, щоб студент міг самостійно ставити перед собою і розв'язувати нові завдання. Якщо спочатку ми доручали виконувати прості завдання (проставити нескладну апікатуру, завершити редагування штрихів), то згодом завдання ускладнювались в художньому відношенні (самостійно зробити аналіз засобів музичної виразності, знайти необхідні прийоми для втілення певного емоційного настрою), а далі ми пропонували самостійно вивчити та інтерпретувати новий твір [1].

У розвитку креативності майбутнього вчителя музики значне місце належить концертно-виконавській діяльності. Студенти мають брати участь у звітних концертах факультету, в загальноуніверситетських концертах; у

концертах класу тощо. Плануючи такі виступи, варто проводити зі студентами ретельну підготовку, розвиваючи їхню активність, ініціативність, фантазію, залучаючи їх до пошуку найкращого втілення художнього образу, різних емоційних станів тощо. При цьому, враховуючи важливість позитивного психологічного настрою, який забезпечує успішний виступ на естраді, необхідно привчати студентів уміло володіти своїм емоційним станом у концертних умовах, адже що творчий і емоційний підйом під час виконання музики на естраді посилюють роботу фантазії та інтуїції, вносять корективи у виконавський задум, відкривають нове у відомому. У стані творчого натхнення посилюються функції творчої уяви, які зумовлюють зміни в початковій концепції.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що оскільки основним видом діяльності студентів є навчальна, формування і розвиток креативності залежить від організації всієї навчально-практичної діяльності, зокрема, в класі основного музичного інструмента, яка має бути спрямованою на те, щоб студенти поступово переходили від простого відтворення отриманих знань, умінь і навичок до самостійного, творчого розв'язання поставлених завдань. Для стимулювання творчої мотивації майбутніх учителів музики викладачу необхідно оволодіти системою дидактичних методів і засобів, що мають на меті забезпечення привабливого характеру творчої діяльності. Потрібно включати студентів у систематичну творчу діяльність. І, зрозуміло, необхідно забезпечити особистісно зорієнтований підхід до кожного студента (готовність помітити і підтримати найменші виявлення індивідуальної творчості).

Список використаних джерел:

1. Фрицюк В. А. Формування креативності майбутніх учителів музичного мистецтва. Вінниця. 2004. 200с.
2. Guilford J.P. Intelligence, creativity and their educational implications. San Diego, Calif., Knapp., 1968. 229 p.
3. Torrance E.P. The nature of creativity as manifest in the testing / R. Sternberg, T.Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge: Cambr. Press, 1988. P. 43-75.
4. Gurevych R., Frytsiuk V., Dmytrenko N. Computer diagnostics of readiness of prospective teachers to professional self-development. Information technologies and learning tools, 2019. Vol 69. No1. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2605/1447>